

Hammerweg 19 Marle

Advies waardering karakteristiek pand

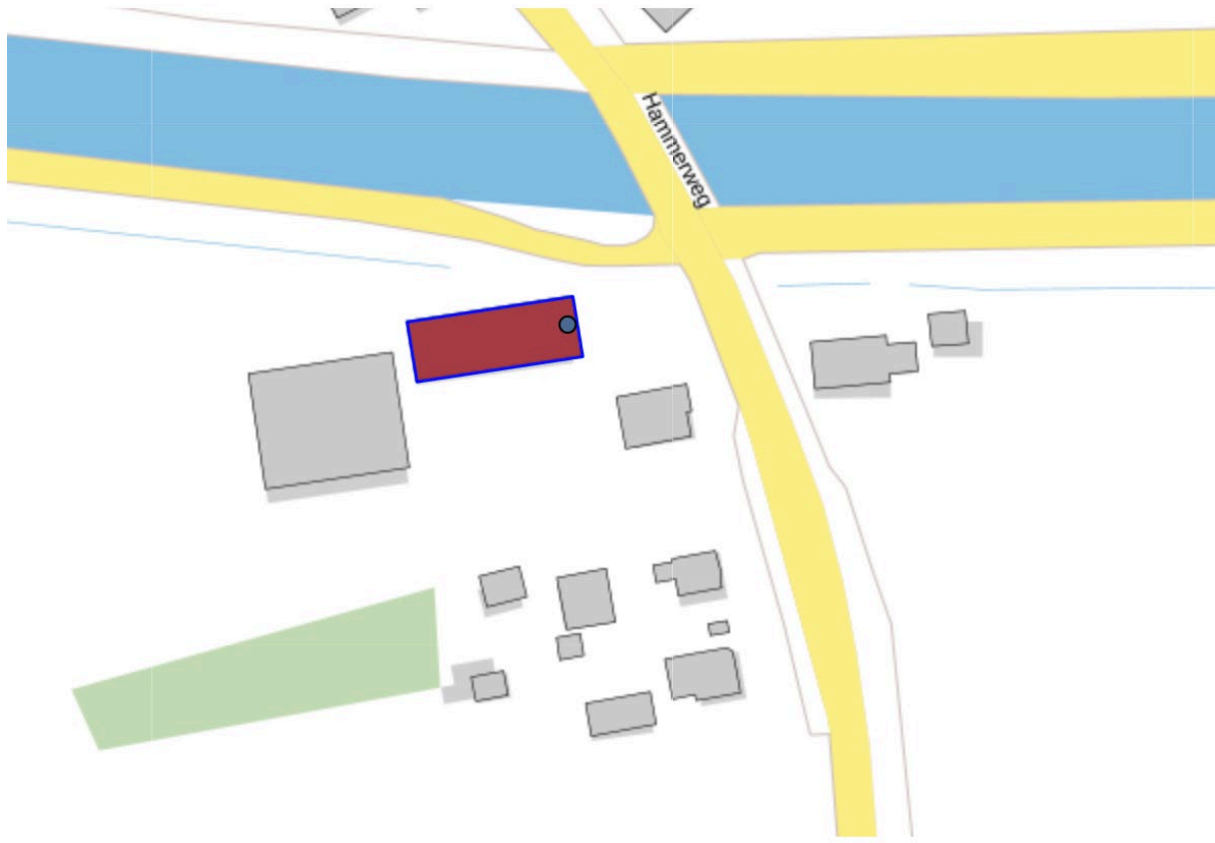
Mascha van Damme
Zwolle, 22 februari 2021

Inhoud

Algemene gegevens	4
Stedenbouwkundige inleiding.....	5
Cultuurhistorische context	7
Beschrijving huidige situatie.....	8
Waardering.....	10
Waarden bedrijfsgebouwen Hammerweg 19	11
Conclusie	11
Bibliografie	12
Colofon	13
Fotobijlage.....	14

Algemene gegevens

Adres: Hammerweg 19, Marle
Kad. gemeente: Hellendoorn
Sectie + nr(s):
Naam object: n.v.t
Oorspr. functie: loods
Huidige functie: Gemengd
Datering: 1936
Bouwstijl: utilitair

De gebouwen aan de Hammerweg 19. Het rode pand aan de Kanaaldijk betreft het bedrijfsgebouw. De bedrijfswoning staat aan de Hammerweg (BAG viewer).

Stedenbouwkundige inleiding

Vanaf 1855 tot 1858 werd het Overijssels Kanaal tussen Zwolle en Almelo gegraven. Het kanalenstelsel bestond uiteindelijk uit een hoofdkanaal met zijkanalen richting de Vecht en naar de IJssel bij Deventer, die samen worden aangeduid als Overijssels Kanaal. De aanleg en de exploitatie van dit kanalenstelsel waren in handen van de Overijsselsche Kanalisatie Maatschappij (OKM of Kanalen Maatschappij), die rond 1850 werd opgericht en het recht kreeg om een aantal kanalen te graven in de provincie Overijssel. Het bestek werd in mei 1851 goedgekeurd. Het oost-west deel van Zwolle naar Vroomshoop is het hoofdtraject. In Vroomshoop buigt het kanaal haaks af naar het zuiden richting Almelo (1855). Het afwateringstraject Vroomshoop-De Haandrik gaat vanaf dit punt naar het noorden (1856). Halverwege het traject Zwolle-Vroomshoop is het zijkanaal van Lemelerveld naar Deventer gegraven (1858).

Wolter Strunk (1835-1912) bouwde in 1860 aan het kanaal in het buurschap Marle een windmolen. Op de topografische kaart uit omstreeks 1860 is de molen nog niet zichtbaar, maar wel een kleine verhoging in het landschap, in de buurt van de kruising van de latere Hammerweg met het kanaal via een ophaalbrug, waarop de molen werd gerealiseerd. Op de eerstvolgende topografische kaart van omstreeks 1890 is de molen wel zichtbaar, inclusief twee (bedrijfs)gebouwen; een volume langs het water en parallel daaraan iets meer richting de Hammerweg een tweede volume. De volgende decennia verandert er niet veel. Deze situatie bleef tot zeker 1909 bestaan.

Ca. 1860

ca. 1890

ca. 1909

De volgende topografische kaart uit circa 1935 laat meer veranderingen zien. Langs de zuidzijde van het kanaal is een brede sloot zichtbaar en langs de Hammerweg zijn nog drie andere gebouwen verschenen. Deze zijn op basis van historische foto's te identificeren; de meest zuidelijk als de meesterwoningen, gevolgd door de openbare school, de bakkerij van Weggeman.¹

ca. 1935

ca. 1955

Vanaf 1935 vinden verschillende veranderingen plaats. De bakkerij aan deze kant van de straat wordt afgebroken en in 1936 vervangen door de huidige bedrijfswoning met typische jaren '30

¹ Marle in oude ansichten,

stijlkenmerken. Aan de overkant van de weg wordt een nieuwe bakkerij gebouwd. De woning uit 1936 is aangemerkt als karakteristiek pand in het bestemmingsplan. De molen werd volgens een krantenbericht in datzelfde jaar ontmanteld. Een deel van het materiaal van deze molen is hergebruikt bij de bouw van een nieuwe loods tegen het bestaande bedrijfspand langs de kanaalweg. Op het terrein ligt nog een molensteen, die begin jaren '50 werd teruggevonden. Het diende als fundament onder een kippenhok, dat na afbraak van de molen op die plaats was neergezet. Deze steen werd door Wolter Weggeman als "Eerste Steen" gelegd in de muur van een nieuw te bouwen silo. De silo werd later weer gesloopt.

Links: Zicht op de molen langs de bakkerij (rechts) met daarachter een bedrijfsgebouw en linksachter de loods. Rechts: hetzelfde zicht een aantal jaar later. Het bedrijfspand (rechts) staat vrij na de sloop van het pand ervoor en de molen. links de loods langs het kanaal, die inmiddels is uitgebreid met een net iets hogere en langere loods erachter (foto tussen 1936 en 1940).

Luchtfoto met de nieuwe bedrijfswoning aan de straat uit 1936, een nieuwe silo erachter uit 1940 en langs het kanaal de loods die is uitgebreid met een tweede, grotere opslagloods. Over de sloot is een smalle brug of een spoor aangebracht naar de strook grond tussen de sloot en het kanaal. Hier staat nog een lage schuur.

*Links: de twee loodsen langs het kanaal met erachter de kleine silo uit 1940 en rechts achter nog een tweede, grotere silo, foto circa 1960. De grote openingen in de jongere loods zijn al dichtgezet.
Rechts: aanzicht vanaf de Kanaalweg noordzijde.*

Cultuurhistorische context

Wolter Strunk uit Wijhe zag toekomstmogelijkheden in Marle op de kruising van de weg met het kanaal. De korenmolen (type grondzeiler) werd op 28 juni 1860 geopend. Hiermee kon het koren van de landbouwers uit de omgeving gemalen worden. In 1875 kwam er een bakkerij bij.² De latere bakkersknecht Bernard Weggeman uit Ootmarsum (1859-1948) trouwde met Wolter Strunks oudste dochter en nam het bedrijf van zijn schoonvader over. Hun oudste zoon, Wolter Weggeman (1887-1961), werd op 14-jarige leeftijd door zijn grootvader in het molenaarsvak ingewijd.

Later werd ook een handel in mengvoeders en kunstmest opgericht. Het was de enige (ambachtelijke) industrie in het buurschap Marle. Omstreeks 1940 werd de eerste silo gebouwd, achter de nieuwe bedrijfswoning aan de straat. De aanvoer geschiedde grotendeels over het water, via het kanaal. Er kwam nog een tweede en een derde silo in gebruik, volgens een krantenbericht.

In 1961 nam Wolters schoonzoon Derk Willem Rattink (1907-1973) het bedrijf over. Na diens dood werd het bedrijf tot in de midden jaren '80 door twee van zijn zonen voortgezet. De laatste molenaar was W. Weggeman.

Bouwhistorie

Ca. 1860	bouw korenmolen
1875	bouw bakkerij, rijtje woningen en loods langs het kanaal
1936	afbraak korenmolen
1936	bouw bedrijfswoning aan de straat
1936	bouw tweede deel loods.
1940	bouw eerste silo

² Informatie van de website van HKHN.

Beschrijving huidige situatie

De loods bestaat uit 2 delen die, zoals uit het voorgaan als is gebleken, niet gelijktijdig zijn gebouwd. Op basis van de topografische kaarten en historisch beeldmateriaal is het voorste deel eerder gebouwd. Deze loods is mogelijk al zichtbaar op de topografische kaart uit 1890 en in ieder geval zichtbaar op foto's van voor 1935. Het achterste, hogere deel is omstreeks 1936 gerealiseerd, na de ontmanteling van de molen.

De kozijnen en ramen van het oudste deel zijn op de verdieping vervangen, evenals de invulling van het merendeel van de overige gevelopeningen (nieuwe deuren etc.). Het jongere deel heeft dichtgezette openingen in de langsgevel aan de kanaalzijde (noordzijde), die op historische foto's al zijn dichtgezet. De gevelopeningen en de gevelindeling zelf zijn verder vrijwel ongewijzigd gebleven.

Interieur

In de jongere opslagloods zijn veel onderdelen van de vroegere korenmolen hergebruikt, zowel in de constructie als de afwerking op de begane grond en de verdieping. Het gaat onder meer om de stalen balken van de wieken en de houten aandrijfjas van de molen.

Het is niet meer te zien of in het oudste deel van het bedrijfsgebouw ook molenonderdelen zijn verwerkt, aangezien vrijwel het hele interieur met moderne materialen is afgewerkt en afgetimmerd. Het hergebruik van molenonderdelen in dit deel van de loods lijkt echter onwaarschijnlijk omdat dit deel eerder werd gebouwd, dan de molen werd ontmanteld.

De noordzijde van de twee loodsen langs het kanaal.

De zuidelijke gevel van beide loodsen

De zuidgevel van de oudste opslag loods

De aansluiting van beide loodsen op elkaar.

De zuidgevel van de jongere opslagloods

De kopse gevel van de jongere loods.

Waardering

In de jaren negentig zijn in de gemeente Hellendoorn karakteristieke panden en objecten in het bestemmingsplan opgenomen. De panden zijn beoordeeld op hun waarden, waaronder ouderdom en gaafheid. Ook panden waarbij herstel van de waarde nog goed mogelijk is, zijn meegenomen in de (voorlopige) beoordeling. Ook zijn in de jaren negentig van de vorige eeuw de jonge (potentiële) monumenten uit de periode 1850-1940 geïnventariseerd in het zogenaamde Monumenten Inventarisatie Project (MIP). Beoordeeld zijn de panden Hammerweg 15, 17, 19 (1ste bedrijf bij 21) en 21 (2^e bedrijf bij 19).

Bij het beoordelen van karakteristieke panden hanteert Het Oversticht over het algemeen de volgende criteria, tenzij in overleg met de gemeente van tevoren andere criteria zijn vastgesteld. Panden die aangemerkt kunnen worden als karakteristiek leveren een duidelijk bijdrage aan het karakteristieke beeld van de omgeving. Om te beoordelen of een pand karakteristiek is, wordt onder andere gekeken naar de verhouding van het pand tot de omgeving en de kenmerkende gevelindeling. Het gaat daarbij om de ruimtelijke beleving van een gebouw en de herkenbaarheid ervan, bijvoorbeeld omdat het op een opvallende plek staat.

Stedenbouwkundige waarde

Deze waarde zegt iets over de plek die het pand inneemt binnen de structuur van de omgeving. Een pand kan op architectuur of gaafheid minder scoren, maar door zijn ligging (bijvoorbeeld in een straatwand of op hoek) wel heel beeldbepalend zijn.

Architectonische waarde

Bijzondere architectonische waarde, bijvoorbeeld door de detaillering van het exterieur. De architectonische waarde zegt iets over de bijzonderheid van de architectuur van het pand; de stijl of typologie is bijvoorbeeld typisch voor de bouwperiode, een gebied of een functie.

Cultuurhistorische waarde

De cultuurhistorische waarde wordt bepaald door de geschiedenis van het pand of zijn omgeving. Daarbij is het van belang of de vroegere functie nog afleesbaar is aan het gebouw en/of de ligging. Het pand of zijn (vroegere) functie sluit aan bij de historische ontwikkelingen van de omgeving, is een uitdrukking van de tijdsgeest en daarmee exemplarisch voor de ontwikkelingsgeschiedenis van Marle/ Hellendoorn.

Per criterium kan onderstaande waardering worden toegekend:

- negatief/ niet aanwezig
- * aanwezig
- ** positief
- ? niet goed zichtbaar, niet met zekerheid te zeggen

Een object kan maximaal 6 punten halen. Om in aanmerking te komen voor het kenmerk 'karakteristiek' is een minimaal aantal van 4 ** nodig. Daaronder is het pand van onvoldoende waarde om opgenomen te worden.

Waarden bedrijfsgebouwen Hammerweg 19

Stedenbouwkundige waarde

Het bedrijfsgebouw heeft stedenbouwkundige waarde vanwege de beeldbepalende situering aan het kanaal. Het vertegenwoordigt ensemblewaarde met de bedrijfswoning aan de Hammerweg.

Architectuurhistorische waarde

Het pand heeft architectuurhistorisch enige waarde vanwege de typologische herkenbaarheid als vroeg industrieel pand. Het pand heeft ook enige bouwhistorische waarde door de onderdelen van de molen die in het latere deel van het pand zijn verwerkt.

Cultuurhistorische waarde

Het pand heeft grote cultuurhistorische waarde als herinnering aan de lange tijd van enige industriële activiteit in Marle. Het bedrijfspand heeft ook cultuurhistorische waarde vanwege de afleesbaarheid van de ontwikkelingsgeschiedenis van Marle en omgeving na de aanleg van het Overijssels Kanaal, waarin ook de voorloper van het bedrijf, de molen, een plek heeft gekregen.

Gaafheid & zeldzaamheid

Beide delen zijn verre van gaaf, maar nog wel zeer goed herkenbaar als vroeg-industrieel bedrijfspand en daarmee zijn beide zeer zeldzaam in Marle en omgeving en langs dit deel van het Overijssels kanaal.

Conclusie

Op basis van de criteria voor karakteristieke panden (architectuurhistorische, cultuurhistorische en stedenbouwkundige waarden, gaafheid en zeldzaamheid) is het object als volgt gewaardeerd:

Selectiecriteria	Waarde
Architectuurhistorisch	*
Cultuurhistorisch	**
Stedenbouwkundig/ ensemble	*(*)

Totaal: 4***

Het samengestelde bedrijfspand aan de Hammerweg 19 komt gemiddeld uit op waardering van 4 **. Het oudste deel van de loods verkeert in slechte bouwkundige staat en is nodig aan onderhoud toe. Mits goed uitgevoerd kunnen de architectonische waarden van het pand nog versterkt worden.

Bibliografie

Stenvert, R. e.a., *Monumenten in Nederland: Overijssel*, Zwolle 1998

BAG viewer - <https://bagviewer.kadaster.nl>

Historische Kring Hellendoorn-Nijverdal - https://www.hkhn.nl/?page_id=84

Molendatabase - <https://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&nummer=681>

Topo Tijdreis - <https://www.topotijdreis.nl/>

Colofon

Titel

Hammerweg 19 Marle. Advies waardering karakteristiek pand

Opdrachtgever

Dhr. P. Drent, gemeente Hellendoorn

Uitvoerder

Het Oversticht

Samenstelling

Mascha van Damme

Contactgegevens

Mascha van Damme
mascha.vandamme@hetoversticht.nl
06 55747239

Datum

22 februari 2021

Fotobijlage

Voorzijde van de oudste loods met mogelijk een restant van een oude schouw op de begane grond.

Zuidgevels van de opslagloodsen.

Elementen oude korenmolen

